

قههره مانى كورد

سه لاهه ددينى نه ييووبى

زنجیرا ناقداریڻ کورد

بو زاروکان

(۱)

قهه ره مانى کورد سه لاهه دىنى ئه ییووبى

به رهه ثکړنا
ته حسین ئیبراهیم دۆسکى

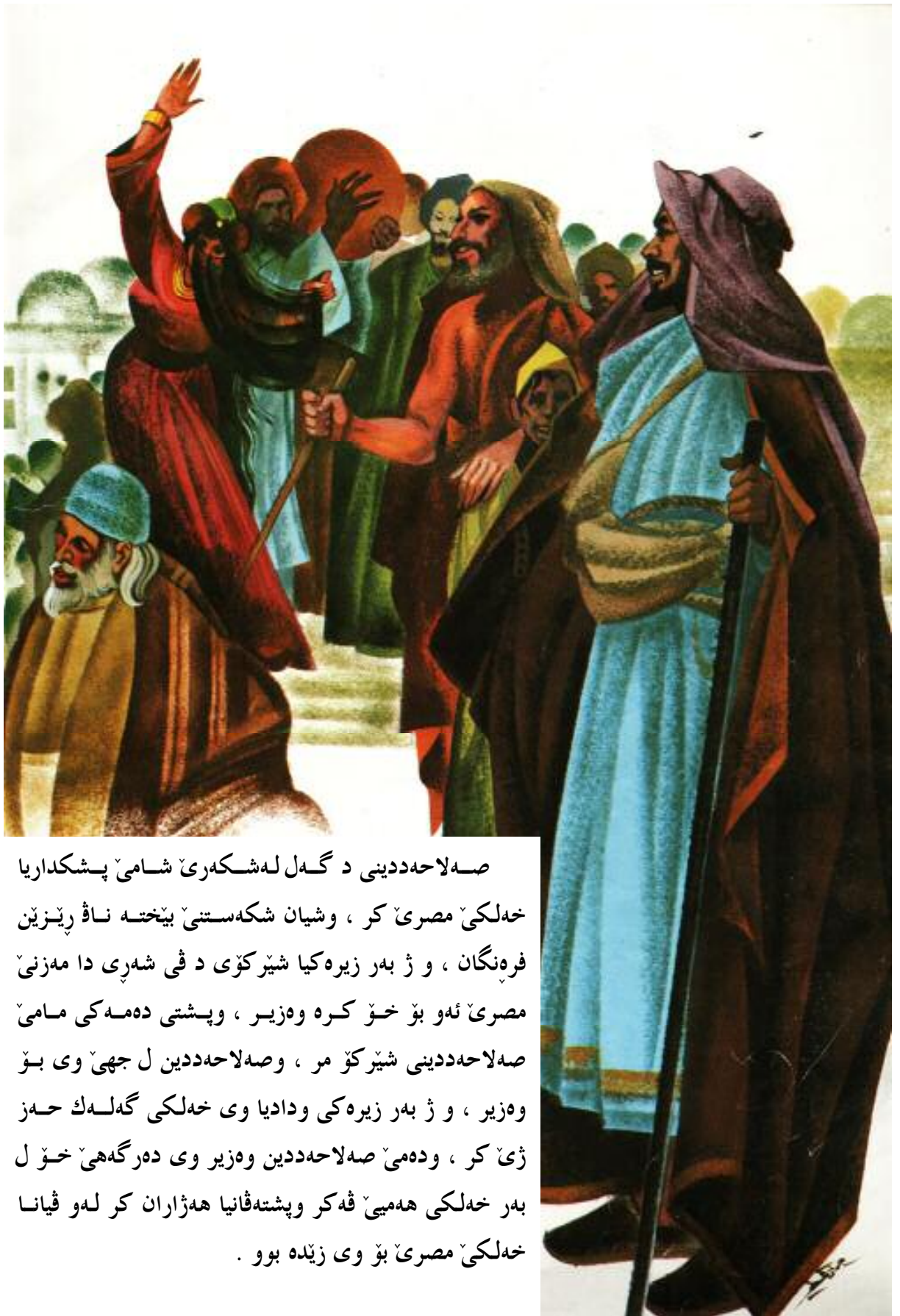
ب ناقىٰ خودايىٰ مهزن ودلوقان

شېرىٰ جيهادىٰ وقههره مانىٰ ئىسلامىٰ يىٰ مهزن صهلاحه ددېنىٰ ئه يىووبى
ناقىٰ وىٰ يىٰ دورست (يووسف) بوو ، كورپىٰ (ئه يىووبىٰ كورپىٰ شادى) يه ،
وباپىرىٰ وىٰ ئىك ژ مهزنىٰ بابكىٰ هه زبانيان بوو ، كو ئىك ژ بابكىٰ ئويجاخا
(ره وهندى) يىٰن كورد بوو ، وخه لكىٰ گونده كىٰ كوردستانىٰ بوو ديئژنىٰ :
(دوين) .

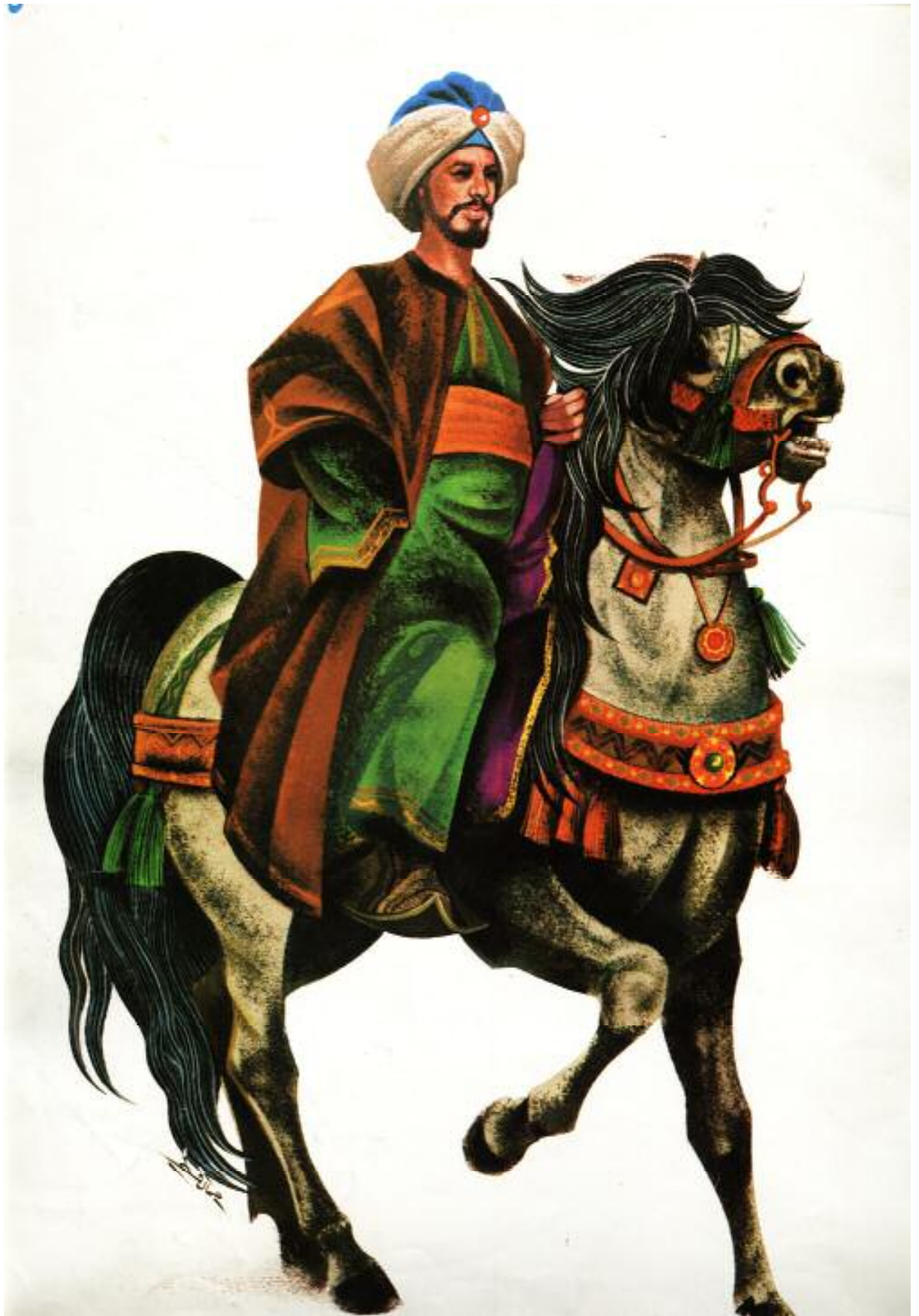
مهزنىٰ به غدا يىٰ سه لجووقىٰ (موحاهددىن به هرۆز) يٰ بابىٰ وىٰ (ئه يىووب)
كره مهزنىٰ كه لا تكريتىٰ ل باكوورىٰ به غدا ، ودهمىٰ مالا وان ل تكريتىٰ ل سالا
(٥٣٢) مشهختىٰ (بهرانبهر ١١٣٧ زايىنى) صهلاحه ددېن هاتبوو سه ر دنيايىٰ ،
وپشتىٰ بوونا وىٰ ب دهمه كىٰ كيّم بابىٰ وىٰ بوو مهزنىٰ (به غله بهك) ل وهلاتىٰ
شامىٰ ، لهو مالا وان بو ويئىٰ هاته فه گوهاستن ، وصهلاحه ددېنىٰ زارۆكينا خو
ل به غله به كىٰ بربوو سه رىٰ .

وپشتىٰ صهلاحه ددېن فاما بوو بابىٰ وىٰ ئه و هنارته مزگهفتىٰ دا ل نك زانايان
فېرىٰ خواندن ونقيسينىٰ بيت ، وپشتىٰ ئه و فېرىٰ خواندن ونقيسينىٰ بووىٰ وىٰ قورئانا
پىروژ ژ بهر كر ، ودهرسىٰن حه دىسىٰ وفقهىٰ خواندن ، وفېرىٰ زمانىٰ عه ره بىٰ ژى
بوو ، وههر ژ زارۆكينا خو ئه و ب زيره كىٰ وهىمنىٰ هاته نياسين .

دهمىٰ (نووره ددېنىٰ كورپىٰ عماده ددېنىٰ زهنگىٰ) باژپېرىٰ ديمه شقىٰ ئىخسته
بن دهستىٰ خو هنارته ب دويق صهلاحه ددېنىٰ را و ژ بهر زيره كىٰ وجامپىريا وىٰ ئه و
كره مهزنىٰ شورتيٰن باژپېرىٰ ، و ژ بهر داديا وىٰ خه لكىٰ گه لهك حه ز ژىٰ كر ..
ودهمىٰ ژيىٰ وىٰ گه هشتيه بيست ويپنج سالىٰ مهزنىٰ شامىٰ نووره ددېنىٰ مامىٰ وىٰ
شېركو كره سه ر له شكه ر وهنارته وهلاتىٰ مصرىٰ دا هاريكاريا خه لكىٰ وىٰ
د بهر گريا وان هېر شان دا بكهت يىٰن فرهنگيٰن خاچه رپس ئينايه سه ر وهلاتىٰ وان ،
ودهمىٰ شېركو چووىٰ برازايىٰ خو صهلاحه ددېن ژىٰ د گه ل خو بر .

صهلاحه ددینی د گهل له شکهری شامی پشکداریا
 خهلکی مصری کر ، وشیان شکهستنی بیخته ناؤ ریزین
 فرهنگان ، و ژ بهر زیره کیا شیرکوی د فی شهرې دا مهزنی
 مصری نهو بو خو کره وهزیر ، وپشتی دهمه کی مامی
 صهلاحه ددینی شیرکو مر ، و صهلاحه ددین ل جهی وی بو
 وهزیر ، و ژ بهر زیره کی ودادیا وی خهلکی گهلهك حهز
 ژی کر ، ودهمی صهلاحه ددین وهزیر وی دهرگههی خو ل
 بهر خهلکی ههمی فه کر وپشته فانی ههژاران کر لهو فیانا
 خهلکی مصری بو وی زیده بوو .

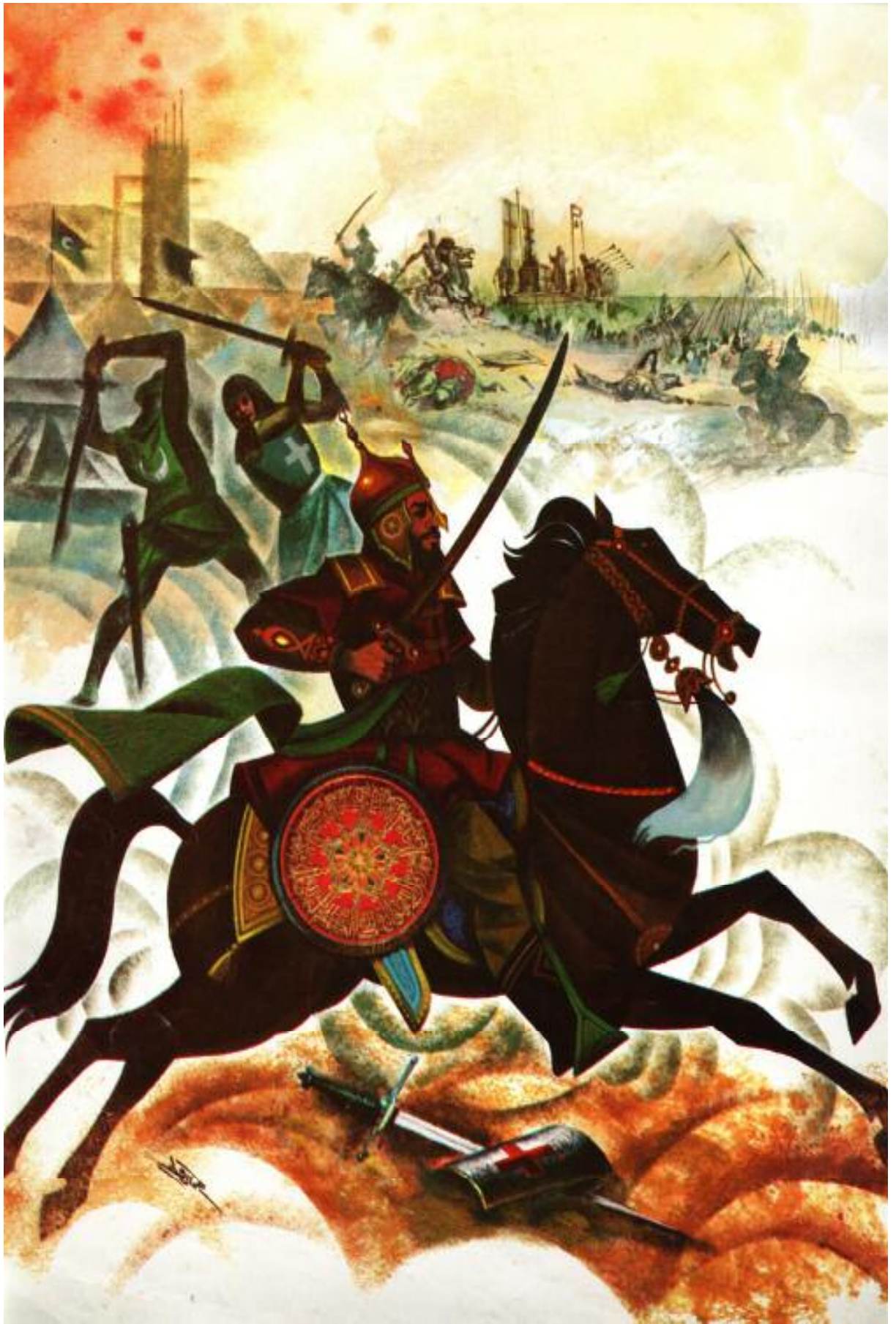
وده‌می مه‌زنی مصری مری ل سالا ۵۶۴ صه‌لاحه‌ددین بوو سولتانی مصری ،
 وده‌می ئەو ژ مصری پشت‌راست بووی وزانی کو ترسا فره‌نگان ژی دویر که‌فت ،
 هزرا پاڤژ کرنا وه‌لاتی شامی و ب تایبه‌تی باژیری قودسی که‌ته دلی ، وپشتی مه‌زنی
 شامی نووره‌ددین مری هه‌ڤر کی د نافه‌را مه‌زین ویری دا په‌یدا بوو ، وچونکی
 صه‌لاحه‌ددینی دزانی ئەو ملله‌تی ژیکه‌بووی بت نه‌شیت به‌ر سنگی دژمنی خو
 بگرت .

به‌ری هه‌ر تشته‌کی وی کار بو ئیک‌گرتنا وه‌لاتی شامی و مصری کر ، پاشی
 به‌ری له‌شکه‌ری موسلمانان یی ئیک‌گرتی دا وان جهان یین فره‌نگین خاچه‌پرئس
 ژ ده‌ستی موسلمانان ئینینه‌ده‌ر .

وه‌ر جهه‌کی صه‌لاحه‌ددینی به‌ری له‌شکه‌ری خو ددایی سه‌رکه‌فتن بارا وی بوو
 ودژمن ل به‌ر سنگی دشکه‌ست ، وپشتی هژماره‌کا سه‌رکه‌فتن مه‌زن موسلمان شیان
 بگه‌هنه‌ باژیری قودسی ودۆری لی بگرن .

وصه‌لاحه‌ددینی وله‌شکه‌ری وی د فان شه‌ران دا هند زیره‌کی وچه‌له‌نگی نیشان
 دا فره‌نگین خاچه‌پرئس ژی حییه‌تی مان ، وده‌می وان زانی کو ئەو نه‌شین به‌رگریا
 له‌شکه‌ری ئیسلامی بکه‌ن ، وان بریار دا خو ژ قودسی فه‌کیشن و باژیری ته‌سلیمی
 صه‌لاحه‌ددینی بکه‌ن ، پشتی ریک‌که‌فته‌ک د گهل مۆر کری .. و ئەو بوو ل سالا ۵۸۳
 مشه‌ختی موسلمانان ب سه‌رکیشیا شیری جهاده‌ی صه‌لاحه‌ددینی ئەییووبی باژیری
 قودسی یی پیروژ ژ ده‌ستی فره‌نگی ده‌ریخستن وئالایی ئیسلامی دوباره‌ل هنداف
 بلندکر پشتی نۆت وئیک سالان ئەو مایه‌ د ده‌ستی وان دا .

وده‌می له‌شکه‌ری صه‌لاحه‌ددینی یی سه‌رکه‌فتی چوویه د قودسی دا ، وان
 ره‌فتاره‌کی زیده‌ جوان د گهل خه‌لکی باژیری ب کارئینا بیی به‌ری خو بده‌نه‌ ئەزمانی
 وان یان دینی وان ، ورحا وان ومالی وان پاراست ، ودلۆفانیه‌کا مه‌زن ب وان بر ،
 و ژ به‌ر فی چه‌ندی دژمنان به‌ری هه‌ڤالان که‌یف ب صه‌لاحه‌ددینی هات ، وناڤ
 وده‌نگین وی ب ره‌حم ودلۆفانیی د ناڤ خه‌لکی دا به‌لاڤ بوون .

و کچه کا فہرہ نسی د نا؁ وان ئیخسیران دا ھه بوو یښ که فینه دهستی؁ موسلمانان ، گاځا وی کچی دیتی صه لاهه ددین ب له شکره کی خو ټه هاتیه د باژیری دا ، نهو ب که رب ټه چوو نک صه لاهه ددینی وگوتی :

- تو مروټه کی زوردار وستهمکاری ! ته دو براین من یښ ئیخسیر کرین ، و ته مالی مه همی ب ته عداپی یی بری .

ئینا صه لاهه ددین ژ گوتنا وی گرنژی ، وپسار ژی کر :
- کینه هه دو براین ته ؟ ناځین وان چنه ؟

گاځا وی کچکی ناځین هه ردو براین خو بو گوتین ، صه لاهه ددینی فہرمان ل زه لامه کی ژ له شکره کی خو کر کو بچت هه ردو براین وی بینت .. ودهمی هه ردو براین وی ل وی جھی ناماده بووین ، صه لاهه ددینی بریار دا نهو هه ردو یښه بهردان ، و مالی وان لی بیته زفراندن .
پاشی وی گوته کچکی :

- هیشتا تو ل سهر گوتنا خوپی کو نهز مروټه کی زوردار وستهمکارم ؟ نهز دیژم هیشتا ته دادیا ئیسلامی و دلفره هیا موسلمانان د شہری وناشتی دا نه دیتیہ !
کچکی گوتی : نهی سولتان ! ل من ببوره ، خه ما من ل سهر بابی من نهوی د شہری دا هاتیه کوشتن ، و ئیخسیر کرنا هه ردو براین من یښ نهز ب خودان دکرم ناقل ژ سهری من فرابندبوو ، و من گه له ک گوھل خه لکی دبوو ل نک من دگوت موسلمان گه له ک د دلره ق وزوردارن ، ژ بهر ټی چهندي نهز نه شيامه خو و من نهو گوتنن سقهت گوتنه ته .. ل من ببوره .

یشتی ټی چهندي صه لاهه ددینی پسار ژی کر :

- نه گهر تو زفریه وهلاتی خو ، و وان پسارا موسلمانان ژ ته کر دی چ بیژی ؟
وی گوت :

- نهز دی راستی بیژمه وان ، و دی دادیا ئیسلامی و دلفره هیا موسلمانان بو وان دیار کهم .

پشتی دهنګ وباس گه هشتينه نوروپا کول له شکرې موسلمانان ب سهرداريا
صه لاهه ددینې باژېړې قودسې ژ دهستی فرهنگان یې ټینایه دهر ، نهو ټیک هاتن وټیک
چوون ، ومه زین وان گهلهک کومبوون کرن ، وديماهیې نهو د گهل زهلامین
دیني ل سهر هندي پیک هاتن کول له شکره کی مهزن ژ خاچپه ریسان بهره هڅ بکه
وب لایې روژه لاتې څه بهنیرن ، دا باژېړې قودسې بستینه څه ، وصه لاهه ددینې
وله شکرې وی جاره کا دی ژې دهر یخن .

ول نوروپا کومبوون هاتنه گریدان ، وزه لامین دیني هاندانا پادشاه ومه زنان کر
دا نهو هه می بینه ټیک دهست وټیک ریژ و بهر هنگاریا صه لاهه ددینې وله شکرې وی
بکه .

ونه څه تشي وان داخواز کری ب جه هات ، ومه زین گهلهک وه لاتین نوروپي خو
دانه ټیک ، وله شکره کی مهزن پیک ټینا ، وقه ستا وه لاتې شامی کر ، ونه څه له شکره
ل ژیر قومانداریا پادشاهی ټنگلیزان « ریشارد » ی بوو ، ههر وesa پادشاهی
فهره نسیان « فیلیپ » ی ، وهژماره کا دی یا پادشاه ومه زنان د ناڅه دا هه بوون .

وده می نهو گه هشتينه وه لاتې شامی وان هنارته ب دویڅ صه لاهه ددینې را دا
دان وستاندنی د گهل بکه ، ټینا صه لاهه ددین د گهل هندهک سهر له شکرې خو
چوونک وان ، وگاڅا صه لاهه ددین گه هشتیه نک وان ، ب سلاڅا ئیسلامی سلاڅه کره
وان وگوت :

- السلام علیکم (ناشتی وسلاڅل هه وه بت) .

پاشی پسپار ژ وان کر :

- نه ری هه وه چ دڅیت ؟

وان گوت :

- نه م ب له شکره کی مهزن څه یین هاتین ، توله شکرې خو نه شین بهر سنگی
مه بگرن ، څیجا یا باش بو هه وه نهو هوین ژ باژېړې قودسې دهر کهڅن دا نه م بیین ،
ونه گهر هوین څی چه ندی نه کهن لومه می مه نه کهن .

صەلاھەددینی بەرسقا وی دا وگۆت
 : ھوین ب ھیزا خو دخورن ، بەلی ئەم
 ب ھیزا باوەریا خو خو سەرفەراز دبینن ،
 وکانی ھەوہ چەند دنیا دقیت ، مە ھەند
 ئاخەرت دقیت ، وی کەیفخۆش د ناۋ مە
 دا ئەوہ یی شەھید بیت .

ریتشارد رابووقە وگۆت : ئەم
 صەلاھەددین تو بزانی ئەم ریتشاردی
 دلشیرم ، و ئەم وەکی تو دبیژی ب ھیزا
 خو دخورین .. پاشی وی ئاسنەك ئینا
 وشیرەك لیدا ، ئاسن بو دو قەد ،
 وھەقالین وی دەستقوتانە کا مەزن بو کر .

سه لاهه ددینی ب سڅکی بهری خو ریتشاردی ، پاشی گوټی : شهر نه ب شیرئ تیژه ، ونه ب لیډانا ب هیژه ، شهر ب هیژا دلیه ، وزیرکیا د شهرپ دایه ، پاشی وی که فیکهک ژ بهریکا خو ئینادهر وبلندکر وشیرهک لیډا کره دو پرتین هندی ئیک ، نهو که سین ئاماده ههمی ژ فی کاری وی حییه تی بوون .

پاشی سه لاهه ددینی ب سهری شیرئ ههر دو پرتین که فیکي ژ عهردی راکرن و ب لایی ریتشاردی هافیتن وگوټی : سوباهی ب فان شیران دی بهر سنگی هه وه رین ، پاشی نهو وسهرله شکه رین خو دهر که فتن .

پشتی هنگی ریتشارد رابوو و فیا چاؤل سه لاهه ددینی بکه ت و که فیکي بکه ته دو پرت ، بهلی نهو نه شیا وی چه ندی بکه ت ، ونه نه شیا نا وی پتر سه لاهه ددین د چافی هه قالین وی دا مه زن کر .

خاچپه‌رپس د نابه‌را خو دا ب هه‌فرکی چوون ، ونه‌یاره‌تی د نابه‌را پادشاهی
 ئنگلیزان وپادشاهی‌فهرنسیان دا دژوار بوو ، وله‌شهری خاچپه‌ریسان دۆر ل باژیری
 «عه‌ککا» یی گرت . به‌لی ئیش ونه‌خو‌شی د نا‌وان دا به‌لا‌ف بوون وگه‌رما رۆژی
 ل وان دژوار بوو ، له‌و وان بریار دا بزقرنه وه‌لاتی خو ، وریتشارد ئه‌وی دۆر ل
 «عه‌ککا» یی گرتی د گه‌ل له‌شکه‌ری خو ب تنی ما .
 وخه‌لکی ((عه‌ککا)) یی ب سه‌ربلندی شه‌ به‌ره‌فانی ژ باژیری خو کر ،
 وریتشارد نه‌شیا بچته د باژیری وان دا هه‌تا له‌شکه‌ری موسلمانان یی دویمایی
 ژی د به‌ره‌فانی دا هاتیه کوشتن .

سه لاهه ددینی ب رهنگه کی باش له شکهری خو ئاماده کر ، و ب رهنگه کی
موکم باژیری قودسی ئاسی کر .

له شکهری موسلمانان وله شکهری خاچپه ریسان روی ب روی ل باژیری کی
« حتین » ی کهفتنه بهرانبه ر ئیک ، وریتشارد ب شهقی دهر دکهفت دا بهری خو
بدهته حالی له شکهری خو ، ودهمی نهو دهر دکهفت کچه کا ئنگلیز د گهل دا بوو
خزمه تا وی دکر ، وشهفه کی نهو کچ ل ریتشاردی دگه ریا ، وچوو بن خیفه تا وی
نهو ل ویری نه بوو ، ودهمی دهر کهفتی دا لی بگه رییت ، ریکا خو بهرزه کر ،
ودهمه ک پیقه نه چوو نهو گه هشته نیریکی خیفه تگه ها له شکهری موسلمانان .

دهمى ئەو گەھشتىيە خىفەتگەھا موسلمانان ، زېرەقانىيە كى ھزر كر ئەو لەشكەرە كى دژمنانە بۆ سەح وسويان ھاتى ، لەو تيرەك ھاڧىتى ، ئەو ئىخستە عەردى .

ووسا چىبىو وى دەمى سەلاھەددىن د وى جەھى را بۆرى ، گاڤا دەنگى نالىنە كى ھاڧىتى ئەو ب نك ڤە چو ، دىت دەنگى كچەكا برىندارە يا كەڤتە عەردى وى ئەو راكر وبرە بن خىفەتەكا نىزىك ، پاشى ھنارتە ب دويڤ نۆزدارى را وفەرمان لى كر برىنا وى دەرمان بكت .

نۆزدارى برىنا وى دەرمان كر وچاڤى خۆ داىي حەتا ساخ بووى ، ئەو كچ ما د ناۋ خىفەتگەھا موسلمانان دا .

وھنگى ھندەك خاچپەرئىس كەڤتە دەستى موسلمانان ، و دەمى ئەو ئىناينە خىفەتا سەلاھەددىنى كچكا ئنگلىز ئىك ژ وان نياسى وزانى ئەڤە ئىك ژ وان سەرلەشكەرانە يىن ھەردەم د گەل رىتشاردى ، لەو دەستورى ژ سەلاھەددىنى خواست د گەل باخفت .

سەلاھەددىنى دەستورى داىي .

كچكى گۆتە وى سەرلەشكەرى ئنگلىز : ڤەرەنسى يى پىلانە كى دژى مەزنى مە رىتشاردى يىن دگىرن ، و ئەڤ شەڤە ئەو دى وى كوژن ، وچونكى ئەزا ئىخسىر بوويم ئەز نەشپايمە مەسەلى بۆ رىتشاردى بىژم .

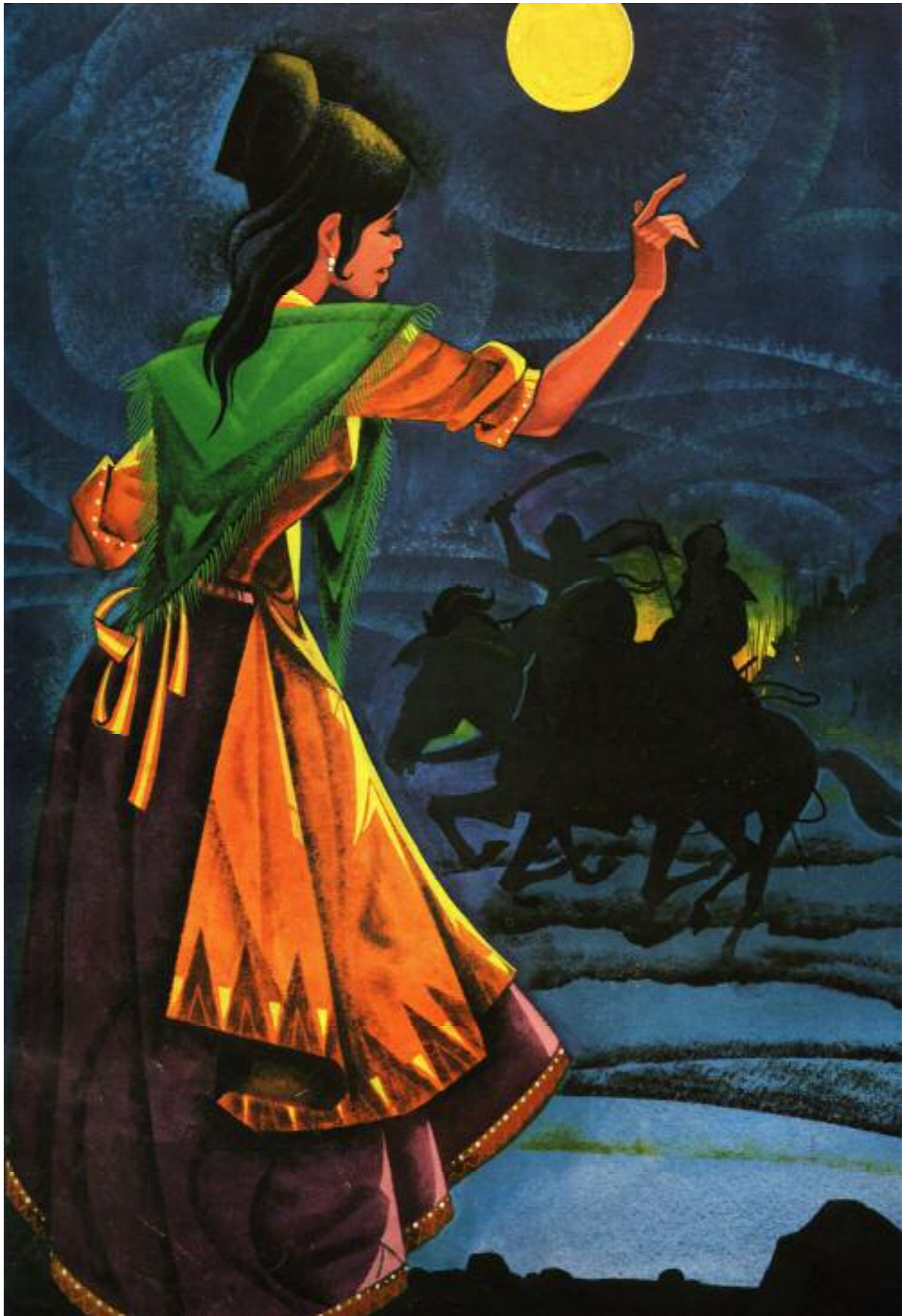
پاشى كچكى كرە گرى ژ ترسىن ھندى دا پىلانا ڤەرەنسيان سەرى بگرت و رىتشارد بىتە كوشتن ، گاڤا سەلاھەددىنى دىتى ئەو يا دكەتە گرى ، پسپار ژى كر :

- بۆچى تو كەيە گرى ؟

وى گۆت :

- حال ومەسەلە ئەڤەنە ..

ووى مەسەلا وى پىلانى بۆ سەلاھەددىنى ڤەگىرا ئەوا ڤەرەنسى پى رابووين ، وگۆت : ئەز دترسم ئەو وى بكوژن .

وئ شەقى ريتشارد دەرکەفت ، دا بەرى خۆ بدەتى کانى کى ھاتىە کوشتن وکى بريندار
 بوويه ، ووى ل مەيدانى زەلامەك ديت کەفتبوو سەر دەقى خۆ ، گاڤا وى ئەو وەرگىراى نياسى
 وزانى کو ئىک ژ سەرلەشکەرئ فەرەنسىانە ، ھزرکرى ھاتىە کوشتن لەو گەلەک ب خەم کەفت
 وگاڤا زڤرى ئەو سەرلەشکەرئ فەرەنسى رابووڤە وئەو بۆڤە کا بچويک يا د دەستى دا ليدا ، و د
 گاڤى دا کۆمە کا لەشکەرەن ل وئى ئامادە بوون ، وئېوەر ھاتن ، ريتشارد پاشقەچوو وشىرى خۆ
 رويس کر و ل وان خوړى : ھوين کينه ؟ وھەوہ چ دڤيټ ؟
 سەرلەشکەرئ فەرەنسى گۆتى : مە سەرى تە دڤيټ !
 ريتشاردى گۆت : ئەز ريتشاردى دلشیرم ، ھوين نەشيئە من ، ئنگليزەك د ناۋ ھەوہ دا ھەيە

پاشی ریتشاردی هیپر ش کره
وان ، بهلی چونکی ئەو پتر
بوون نیریک بوو ئەو وی بکوژن
، بهلی خافلهتی ب وان
کهفت دەمی وان دیتی کۆمه کا
لهشکه ری موسلمانان گههسته
وی جهی وهپر ش کره وان
خائیان وهمی کوشتن ، پاشی
وان داخواز ژ ریتشاردی کر
بیته خیفهتگه ها وان ومهزنی وان
سهلاحه ددینی بینت .

ریتشارد د گهل وان هاته نک سهلاحه ددینی ، چونکی وی دزانی ئەو زهلامی وی
ژ دژمنین وی پاریژت ونه هیلت بیته کوشتن غه دری لی ناکهت ، ووی ناکهته
ئێخسیر .

سهلاحه ددینی وه کی هه قاله کی پیشوازی ل ریتشاردی کر ، وئهو کچا ئنگلیز ژ
ئاماده کر وگوتی : ئەفه ئە گه را رزگار بوونا ته بوو ژ مرنی .
پاشی ری دایی کو ب سلامهتی بزفرته خیفهتگه ها خو .

و ب ئى رەنگى موسلمانان داديا خو نىشا وان دا وبۇ وان ئاشكەراكر كو
موسلمان ب ئەخلاقى خو يى پاك دلان قەدكەن .

وشەر ب سەر كەفتنا موسلمانان ب دويمامى ھات وحەقى ب سەر كەفت ،
وخاچپەرئىس نەچار بوون قەگەرپىنە ولەتتى خو يى ئەو ژى ھاتىن ، پىشتى بو وان ديار
بووى كو ب ئى رەنگى ئەو نەشىنە موسلمانان .

صەلاھەددىن زقرى قاھىرە ، ودەولەتا خو ئەوا ب ناقتى دەولەتا ئەيىوبى ھاتىيە
ناسىن موكم كر ، ومزگەفت وكەلاتىن ئاسى ئاكارن ، وشوپرەھەكى مەزن ل دۆر
باژىرى قاھىرە ئاكار دا ژ ھىرشىن دژمنان بىتە پاراستن .

وپىشتى دەولەتا وى بەرفرەھ بوو گەلەك ولەت قەگرتن ۋەكى : مصرى وشامى
ويەمەنى و كوردستانى ..

وپىشتى قان سەر كەفتىن مەزن صەلاھەددىن گەلەك نەما ساخ ، ول پوژا
چارشەنبى (۲۷) ھەيقا صەفەرا سالا ۵۸۹ مشەختى (بەرانبەر چارى ھەيقا ئادارا
سالا ۱۱۹۳ زايىنى) پىشتى نقيژا سپىدى ل باژىرى دىمەشقى ئەو چوو بەر
دلوثانيا خودى ، ۋەنگى ژىي وى (۵۷) سال بوو ، ۋەھر چەندە ئەو سولتانهكى
مەزن بوو ۋولەتەكى بەرفرەھ د بن دەستى قە بوو ژى بەلى دەمى ئەو مرى وى
دىنارەك ونىف ب تى ھەبوون .

ھەقالى وى (قازى ئبن شەداد) دىيۆت :

((وى بىروباۋەرەكا باش ھەبوو ، گەلەك زكرى خودى دكر ، دان وستاندن
د مەسلەين علمى دا د گەل زانا وسەيدايىن مەزن دكرن ، ۋئەو گەلەك ل نقيژى يى
ھىشار بوو ، ۋئەو چەند سال بوون ژى نەھاتبوو زانين كو وى نقيژەكا نە ب جماعت
كرىت .. ھندى دلنازك بوو گاكا گوھى خو ددا قورئانى نەدشيا چاقىن خو و گەلەك
دكرە گرى ، و سجدى دا دگۆت : ئىلاھى پىخەمەت ب سەرئىخستنا دىنى تە ھەمى
ئەگەرئىن من يىن ەھردى يىن ھاتىنە برىن ، من ژ تە پىقەتر كەس نەمايە ، ب تى
ۋەرىسى تە يى ماى ئەز خو پىقە بگرم ، تو تىرا من ھەيى وتو بو من چىتيرىن
ۋەكىلى ..)) .

